

## ВИВЧЕННЯ ЛІТЕРАТУРИ АФРИКАНСЬКОГО КОНТИНЕНТУ У ЗЗСО В АСПЕКТІ МОТИВАЦІЙНОЇ ЛІТЕРАТУРИ ДЛЯ ПІДЛІТКІВ

**Ісапчук Юлія**

*Чернівецький національний університет  
імені Юрія Федьковича (Чернівці)*  
[y.isapchuk@chnu.edu.ua](mailto:y.isapchuk@chnu.edu.ua)

Література африканського континенту в українському освітньому просторі фактично лишається поза увагою як у ЗЗВО, так і у ЗЗСО. У кращому випадку учні можуть ознайомитися з африканськими казками у молодшій школі, з єгипетськими міфами у середній школі (6 клас) або народним нігерійським театром за умови вибору міжгалузевого інтегрованого курсу «Драматургія і театр» (8 клас) в рамках НУШ [2]. Розвідка здійснюється у межах навчального проєкту «Література африканського континенту в українському освітньому просторі» за сприяння стипендіальної програми нерезидентів Університету Індіани (IU)-Україна.

Тому ми пропонуємо книжку Кейтлін Аліфіренки, Мартіна Ганди і Ліз Велч «Я завжди писатиму у відповідь: як один лист змінив двоє життів» (2015) для позакласного читання з підлітками-школярами, що детально зображує життя зімбабвійського хлопця та американської дівчини на межі ХХ–ХХІ ст., а також показує роль освіти як іманентної складової успіху. У такий спосіб українські учні мають можливість спостерігати за справжньою історією 6-річного листування своїх іноземних однолітків та заглибитися у маловідомі суспільно-історичні й культурні особливості Чорного континенту. Читачів безперечно зацікавить зворушлива дружба двох незнайомих, яка з одного боку, демонструє клішований образ забезпеченої американської та вбогої африканської сімей, а з іншого – дивовижний взаємовплив на формування особистості: «Пишучи адресу, я відчула пурхання метеликів у животі, але не таких, як коли захоувалася – це було схоже на просвітлення. Світ здавався таким величезним, і я тепер мала друга, що жив на другому його кінці» [1, с. 69].

«Я завжди писатиму у відповідь» варто розглядати у жанрі епістолярного роману дорослішання або ініціації, що містить очевидну фабулу класичної казки (поневіряння Мартіна, метаморфоза Кейтлін, щаслива кінцівка) та на рівні структури проявляється у підзаголовках: 1. Халло!, 2. Підказки, 3. Щедрість, 4. Майбутнє, 5. Мінливий світ, 6. Американська мрія. Разом з тим співставлення двох контрастних світів з порівнянням відмінних політичних режимів (американська демократія та зімбабвійська диктатура), систем освіти (доступність), побутових умов (середній клас у Пенсильванії і міські нетрі у Мутаре) спонукає до саморефлексії з оцінкою своїх стартових позицій, істинних прагнень й шляхів досягнення мети. Книжка безперечно надихає повірити у власні сили та вчить долати труднощі, наголошує на важливості правильної взаємодії і допомозі «випадкових» людей: «НІКОЛИ НЕ ВТРАЧАЙ НАДІЇ. Я завжди тобі відповідатиму» [1, с. 69]. Лейтмотиви добра, ширості та цілеспрямованості

доповнює легкий для сприйняття стиль оповіді, що розкриває актуальні проблеми тинейджерів. Тому, на наше переконання, книжка є вдалим зразком сучасної мотиваційної літератури для підлітків.

Проте потенційними рецепієнтами зазначеного листування можуть бути дорослі, особі міленеали, які зростали разом з Кейтлін (н. 1985) та Мартіном (н. 1983). На наш погляд, український контекст особливо складних 1990-х рр. поглиблює адекватне прочитання «Я завжди писатиму у відповідь», позаяк знаходить відгук у тодішніх однолітках оповідачів: аналогічна масова культура (пісні Б. Спірс і «Спайс ґорлз»), сфера споживання (фанта, предмети канцелярії) та економічна криза в Зімбабве (гіперінфляція, безробіття, нестача харчів). Очевидно, що книжка також сприймається як ностальгія за дитячими та/чи юнацькими роками і гіпотетично може бути використана як свого роду путівник у минуле батьків для сучасних підлітків. До того ж, її спільне (сімейне) прочитання сприятиме кращій комунікації різних поколінь та розвитку емпатії.

Перевірити на практиці нашу гіпотезу вдалося на базі Чернівецького національного ліцею №7 разом з вчителькою зарубіжної літератури Діонісією Березницькою. Так, 29.01.2024 з групою охочих 8 та 10 класів (14 чол.) було проведено учнівський воркшоп «„Я завжди писатиму у відповідь: як один лист змінив двоє життів” в аспекті мотиваційної літератури для підлітків». Обговорення прочитаної книжки супроводжувалося детальним аналізом ключових моментів з листування (від знайомства, надсилання фотографій, подарунків і до омріяної зустрічі), обміном думок про цінність освіти у XXI ст. й можливостей для реалізації задумів. Ми отримали дуже позитивні відгуки з проханням включення цього тексту до шкільної програми із зарубіжної літератури. На наш погляд, книжка долучає юнацтво до постколоніального, імагологічного та міжкультурного дискурсу сучасного літературного процесу і водночас є прикладом підліткової мотиваційної літератури.

Анкетування, проведене зі шкільною групою, зафіксувало узагальнені враження відповідно до освітньо-рецептивної мети воркшопу. Для зручності подаємо питання закритого типу у таблиці:

№ п/п	Питання	К-сть відповідей		
		Так	Ні	Важко сказати/ частково
1	Чи знав/ла ти щось про літературу африканського континенту до сьогоднішнього воркшопу?	2	11	1
2	Чи чув/ла ти щось про Зімбабве до сьогоднішнього воркшопу?	5	7	2
3	На твою думку, чи можна порівняти життя Мартіна зі згадками про дитинство твоїх батьків, родичів або знайомих у 1990-ті?	4	8	2

4	На твою думку, чи можна порівняти життя Кейтлін зі згадками про дитинство твоїх батьків, родичів або знайомих у 1990-ті?	4	6	4
5	Як ти гадаєш, якісна освіта дає шанс сучасним підліткам на краще майбутнє?	9	1	4
6	Чи хотів/ла б ти листуватися з однолітками з інших країн?	12	2	-

Як бачимо, для більшості опитаних література африканського континенту та Зімбабве як держава були абсолютно невідомими. Учні, які дали ствердну відповідь на перше запитання, пригадали африканські казки і давньоєгипетську «Книгу мертвих»; у другому запитанні наголосили на розташуванні країни, зв'язку з білими колонізаторами, а також несподівано про український канал «Родезійський фронт». Результати третього та четвертого питань частково підтвердили наші очікування щодо порівняльного потенціалу книжки, підкреслюючи зв'язок між поколіннями та способом життя людей, незалежно від їхнього походження та місця проживання. Відповідь на п'яте запитання засвідчило важливість освіти, зважаючи на критичне ставлення суспільства до її стану в Україні. Шосте запитання отримало найбільше позитивних реакцій, презентуючи зацікавлення опитаних як серед традиційних країн Західного світу (Німеччина, Польща, Швеція, Канада, США), так і більш «нестандартних» та/або азійських країн (Австралія, Пд. Корея, Японія, Казахстан, Киргизстан).

Крім того, анкета містила асоціативне запитання про поняття «Африка», що у цілому показало стереотипні уявлення про спекотний клімат та засуху, екзотичні флору й фауну, багату і давню культуру, бідність та голод. Ще три запитання з відкритою відповіддю стосувалися передусім вражень від прочитаної книжки. Більшість акцентувала увагу на доброті і відкритості Кейтлін, наполегливості і відсутності базових речей у Мартіна, а також ролі дружби, попри відстань й інші перешкоди.

У підсумку варто підкреслити, що результати нашого дослідження не є релевантними з точки зору соціології, оскільки базуються на залученні невеликої кількості респондентів з однієї локації. Втім, наш досвід засвідчує необхідність розширення текстів у шкільній програмі із зарубіжної літератури, залучення маловідомих літературних регіонів, зважаючи на переосмислення світової літератури як інструментарію ідеологічної боротьби України з колоніальним минулим та формування актуальної стратегії якісної освіти.

### Список використаної літератури

1. Аліфіренко К., Ганда М., Велч Л. Я завжди писатиму у відповідь: як один лист змінив двоє життів; пер. з англ. Олександр Гординчук. Київ: Книголав, 2018. 368 с.
2. Модельні навчальні програми для 5-9 класів нової української школи. URL : <https://mon.gov.ua/ua/osvita/zagalna-serednya-osvita/navchalni-programi/modelni-navchalni-programi-dlya-5-9-klasiv-novoyi-ukrayinskoyi-shkoli-zaprovadzhuyutsya-poetapno-z-2022-roku> (дата звернення: 18.02.2024).